

DOI: 10.5281/zenodo.1492107

УДК 373.014.54(477)

Хмиров І. М., к.психол.н., докторант ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Khmyrov I., candidate for a doctor's degree of the Training Research and Production Center of the National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУЧАСНОЮ ПРАКТИКОЮ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

PUBLIC REGULATION OF MODERN DISTANCE TEACHING PRACTICE

У статті розкривається поняття державного регулювання сучасною практикою дистанційного навчання. Визначено показники оцінки якості впровадження та застосування дистанційного навчання у закладах вищої освіти України. Виділено негативні сторони, підходи вирішення проблем, а також перспективи дистанційної форми навчання. Розглянуто організаційний механізм державного регулювання щодо дієвої структури розповсюдження дистанційного навчання.

Ключові слова: *дистанційне навчання, дистанційна освіта, державне регулювання дистанційним навчанням, перспективи дистанційного навчання, організаційний механізм державного регулювання.*

The concept of public regulation of modern distance teaching practice is revealed in the article. The indicators of quality assessment of distance teaching implementation and application in higher education institutions of Ukraine are determined. Negative aspects, approaches to problem solving, as well as distance teaching prospects are determined. The organizational mechanism of public regulation concerning the effective structure of distance teaching distribution is considered.

Keywords: *distance teaching, distance education, public regulation of distance teaching, distance teaching perspectives, organizational mechanism of public regulation.*

Постановка проблеми. Якщо знання – чинність, то дистанційне навчання цілком може стати найдужчим суперником серед інструментальних коштів навчання високим технологіям.

Поняття «державне регулювання дистанційним навчанням» представляється досить розпливчастим, зокрема, тому, що в цю категорію попадає занадто багато видів і програм навчання. Однієї з порівняно давно існуючих альтернатив традиційним заняттям в аудиторії під керівництвом

викладача є комп'ютеризоване навчання (Computer-Based Training, CBT), під яким звичайно розуміється використання компакт-дисків на студентській настільній системі. Зараз, однак, навчальний матеріал можна одержати й з інших джерел, зокрема по Intranet або через Internet. Інтерактивне навчання надає масу різних можливостей, у тому числі завантаження матеріалів навчального курсу з віртуальної аудиторії за допомогою браузера Web; спілкування з викладачами й однокурсниками через переговірні кімнати, по електронній пошті, за допомогою аудіозв'язку; участь у відеоконференціях; роботу в інтерактивних лабораторіях і з емуляторами, а також відновлення матеріалів навчального курсу в реальному часі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державного регулювання дистанційної системи навчання знаходиться у центрі уваги наукових кіл, і сучасні тенденції свідчать про подальшу активізацію досліджень у цій сфері. Зокрема, теоретичними, методологічними та методичними проблемами дистанційного навчання займалися такі науковці, як [1, 2, 3, 4, 5, 6].

Постановка завдання. Метою статті є проаналізувати державне регулювання сучасною практикою дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Дистанційне навчання ділиться на дві основні категорії: синхронне й асинхронне. При синхронній моделі студенти й викладачі спілкуються в реальному часі через віртуальні аудиторії, використовуючи комбінацію різних методів передачі інформації. При асинхронному підході студент сам визначає темп навчання. Зокрема, він має вибір між різними носіями інформації, може виконувати завдання відповідно до аудиторної програми або плану, а потім передавати готову роботу викладачеві для оцінки.

Зростання популярності дистанційного навчання та дискусії про відносну цінність пропонованих підходів не вщухають. У даній статті ми проаналізуємо тенденції ринку, приведемо приклади деяких варіантів навчання (з акцентом на навчання інформаційним і мережним технологіям), обговоримо гідності й недоліки різних підходів і поговоримо про те, яке майбутнє може очікувати дистанційне навчання. Ми також приведемо деякі критерії оцінки ефективності програм дистанційного навчання.

За словами Шейли Макговерн, аналітика з дослідницької компанії International Data Corp, навчання за допомогою сучасних технологій (об'єднуюче в основному підходи на базі Internet) в 1998 році займало всього лише 2% усього ринку навчання ІТ. Але до 2003 року, як вважається Макговерн, його частка складе вже 14%.

Відповідно підготовленому IDC звіту «Світовий і американський ринки освіти й навчання ІТ в 1998—2003 роках» [7], Сполучені Штати є основним споживачем освітніх послуг із застосуванням сучасних технологій. Однак останнім часом темпи росту цього ринку помітно знизилися. Одна із причин зниження, як відзначається у звіті, полягає в тому, що частка бюджету на ІТ,

призначена на навчання, скоротилася з 9,8% в 1997 році до 9,5% в 1998. Серед інших факторів відзначаються зростання конкуренції на ринку навчання ІТ і скорочення вартості навчальних курсів.

Аналогічні зміни обороту ринку навчання ІТ спостерігаються й на світовому ринку в цілому. Однак у звіті говориться, що « незважаючи на досить мляву ситуацію на ринку в 1998 році, IDC припускає, що протягом наступних п'яти років оборот цього ринку буде рости досить стійко». Більше того, згідно із прогнозами цієї дослідницької компанії, оборот світового ринку збільшиться з 16 млрд доларів в 1998 році до 27,8 млрд доларів в 2003 [2].

Ще в одному звіті IDC за назвою «Опитування корпоративних покупців освітніх послуг: запити й вимоги» вказується, що, хоча витрати на навчання ІТ в 2008 році в порівнянні з попередніми роками практично не виросли, попит у таких областях, як технології на базі Internet, залишається досить високим. Незважаючи на той факт, що традиційні аудиторні заняття під керівництвом викладача як і раніше є кращим методом навчання ІТ, у звіті відзначається, що «такий підхід поступово перестає бути домінуючим».

Ще одна область, де спостерігається високий попит, особливо протягом 2016-2017 рр.— це послуги навчання в пакеті з іншими послугами. Згідно зі звітом, особливим попитом користуються складання й розробка цільових навчальних курсів, проведення підготовчих курсів і курсів підвищення кваліфікації, а також консультації щодо інтеграції навчання із застосуванням сучасних технологій з освітньою стратегією підприємства.

Отже, де ж потрібне навчання за допомогою сучасних технологій? Крім того, що самі користувачі прагнуть підвищити кваліфікацію за допомогою своїх домашніх ПК, усе більше й більше підприємств вибирають дистанційне навчання як альтернативу традиційним методам спеціальної підготовки. Найчастіше до такого роду послугам прибігають останнім часом фірми, що працюють в області інформаційних технологій; організації, що спеціалізуються на системній інтеграції; компанії, що використовують технологію для завдань державного регулювання підготовки кадрів державних службовців а також навчання й підвищення кваліфікації у сфері торгівлі; фінансів й банківських операцій; освітніх програм.

За словами Кларка Олдрича, старшого аналітика компанії Gartner Group причини такої зміни орієнтирів досить очевидні, і він припускає, що ця тенденція збережеться. « Багато компаній віддають перевагу інтерактивному навчанню не тому, що воно краще, чим традиційні методи, а тому, що воно дешевше й більшою мірою піддається оцінці, – вважає Олдрич – більшість компаній, у яких працює понад 100 людей, у найближчі три роки планує використовувати ту або іншу форму електронного навчання».

Ще одна тенденція в області державного регулювання дистанційним навчанням – часте вживання терміна «управління знаннями» у дискусіях з питань навчання й підготовки співробітників. Під управлінням знаннями розуміється процес збору, упорядкування інформації, накопиченої за певний

період, а також наступного використання накопиченої інформації для таких цілей, як навчання й вирішення виникаючих завдань. При всій важливості загальної концепції державного регулювання знаннями в даній статті ми торкнемося лише підмножини цієї дисципліни, що безпосередньо ставиться до дистанційного навчання й навчанню із застосуванням сучасних технологій.

Незважаючи на достаток продуктів і послуг на ринку дистанційного навчання, спори про цінність цього підходу в порівнянні із традиційними методами навчання як і раніше тривають.

Одне з очевидних переваг дистанційного навчання полягає в тому, що воно дозволяє студентам освоювати навчальний курс кожному у своєму темпі. Саме ця обставина в 1994 році привело Статі Уілдрика до думки створити компанію Cyberstate University. Йому доводилося щодня витратити багато часу на те, щоб добиратися на роботу, а ввечері їздити на курси підвищення професійної кваліфікації. Уілдрік розв'язав цю проблему так: він створив центр освіти й навчання в області ІТ для тих людей, хто просто не в змозі викроїти протягом дня час на відвідування аудиторних занять на курсах, тим більше що територіально вони могли розташовуватися досить далеко [6, с. 111].

Оскільки такий навчальний курс пропонується звичайно в структурованому виді, наприклад у вигляді окремих навчальних модулів, навчання із застосуванням сучасних технологій часто більш узгоджено й уніфіковане, чому традиційне аудиторне навчання. Різні режими навчання можуть використовуватися в довільних комбінаціях та розвиватися за допомогою організаційного механізму державного регулювання. Синхронне інтерактивне навчання дозволяє відразу одержати коментарі викладача й студентів віртуальної аудиторії. Як відзначила Христина Лумсден, менеджер по маркетингові продуктів LearningSpace компанії Lotus, остання версія системи LearningSpace Anytime 3.0 має функцію Follow Me, за допомогою якої викладач може побрати на себе управління браузером студентів і перенаправляти їх на інший вузол Web [6, с. 90].

Програма також дає викладачеві можливість запланувати семінар для декількох студентів одночасно й довідатися, хто з них «є присутнім в аудиторії» на підставі інформації про реєстрацію. Викладач може задати студентам питання й на підставі їх відповідей скласти графік прогресу кожного в навчанні. «Якщо я як викладач помітив, що хтось зі студентів не відповів на запитання, то я можу скористатися аудіокомпонентом системи й запитати його: Ще одна гідність дистанційного навчання полягає в тому, що воно дозволяє відмовитися від відряджень. Це значить, що компанії не прийдеться платити за авіаквитки, готель і харчування, не потрібно оплачувати роботу викладачів, оренду приміщення, навчальні й допоміжні матеріали. Звичайно, потенційну економію витрат при дистанційному навчанні необхідно зіставити з витратами на встаткування й матеріали, які потребують для його реалізації. Однак ця альтернатива часто може виявитися

набагато економічне, чим традиційний підхід, що передбачає навчання під керівництвом викладача.

Оскільки при дистанційному навчанні персоналу не потрібно спеціально їздити в інше місце, таке рішення допомагає також скоротити втрати робочого часу співробітників. У деяких випадках студенти можуть виконувати навчальні завдання у будинку, по вечорах, у вихідні. Інакше кажучи, вони втрачають менше часу протягом робочого тижня.

Як підкреслює Джереми Коссен, менеджер з маркетингу й зв'язкам компанії Cyberstate University, дистанційне навчання також здатне допомогти, якщо ваша організація відчуває нестачу часу на освітні програми. Приміром, як відзначив Коссен, «якщо вам необхідно під кінець року мати 1000 сертифікованих фахівців Microsoft, а офіси вашої компанії розташовані по усьому світу, то навчання можна набагато швидше провести за допомогою інтерактивних курсів, чому якби ви стали змушувати співробітників відвідувати звичайні курси під керівництвом викладача» [1].

Нарешті, дистанційне навчання може допомогти компаніям обійти деякі потенційно неприємні наслідки навчання безпосередньо на роботі. Наприклад, деякі завдання можуть мати вкрай небезпечні наслідки для працюючої мережі. У подібних випадках набагато безпечніше надати студентові закритий «полігон» для експериментів, чим ризикувати збоєм системи.

На жаль, планування, реалізація й підтримка дистанційного навчання можуть бути сполучені з певними труднощами. Вони можуть різнитися залежно від таких факторів, як тип програми, потреби вашої організації, призначення програми й швидкість засвоєння навчальної програми.

Дистанційне навчання може створювати значне навантаження на мережу, займаючи найчастіше й без того вбогу пропускну здатність. Крім того, воно може зажадати інвестицій у дороге апаратне забезпечення, таке, як звукові плати, динаміки й відеокамери. Відео - і телеконференції також найчастіше вимагають високих витрат. Залежно від складності використовуваних при дистанційному навчанні технологій, витрати на їхню реалізацію можуть швидко звести нанівець усю ту економію, про яку ми згадували.

Однак цим технічні складності не вичерпуються. З'єднання з Internet може виявитися занадто повільним, а наскрізна якість обслуговування – досить низькою. Крім того, деякі програми вимагають громіздких модулів, що підключаються, для реалізації аудіо - і відео-можливостей [4].

Залежно від комбінації використовуваних коштів на інформацію, а також числа студентів в аудиторії й обсягу навчального матеріалу, програми дистанційного навчання часто вимагають більш складного планування, чим традиційні аудиторні заняття. Зокрема, у випадку синхронного режиму недостатньо ретельне проектування й планування можуть викликати різного роду складності як у студентів, так і у викладачів.

Як відзначає Коссен, одне із самих серйозних перешкод, з яким його організації довелося зіштовхнутися при наданні ряду навчальних послуг, зокрема при організації інтерактивних практичних занять, було пов'язане з доступом через брандмауера на вузлі замовника.

Ще одне питання пов'язане з індивідуальним стилем навчання. Деякі люди просто не можуть вчитися без безпосереднього спілкування в аудиторії. У подібних випадках програма дистанційного навчання може ускладнюватися засвоєнням матеріалу або побільшати строк навчання. Разом з тим інші студенти, однак, можуть добитися більших успіхів шляхом самоосвіти, швидко переглянувши інформацію, з якою вже знайомі, і зосередившись на більш поглибленому вивченні нового матеріалу.

Ще одні труднощі пов'язана з тим, що деяким студентам, щоб добитися успіху, потрібне зовнішнє керівництво. За словами Плейта Кларка, менеджера по інтерактивному навчанню компанії Novell, одна з дуже серйозних завдань полягає в тому, як підтримати прагнення студента завершити навчання.

У багатьох організаціях навчання має й політичний підтекст. Коли потрібно скоротити бюджет, першою жертвою стають видатки на навчання.

Одне з питань, що підігривають дискусію про ефективність навчання за допомогою сучасних технологій, — це відсутність точних способів оцінки ефективності традиційних аудиторних занять, так що надійне порівняння з ними альтернативних методів виявляється по суті неможливим. Цей недолік параметрів для порівняння підкреслює необхідність розробки методів точної оцінки ефективності дистанційного навчання [2].

«При будь-якій моделі навчання з використанням Web надто важливо мати інструментарій або методологію виміру для оцінки ефективності програми й рівня залучення студентів, — вважає Маршу Шинків, директор з навчання для партнерів компанії Microsoft. - Наявність способу перевірити, що студенти досягли з поставленої мети, має критично важливе значення. Саме гірше, що може відбутися: слухач записується на курси, але насправді їх не відвідує, а потім одержує сертифікат про їхнє закінчення».

Прогноз щодо перспектив дистанційної освіти й навчання за допомогою сучасних технологій дати не просто, оскільки їх доля залежить від багатьох обставин у сфері державного регулювання. Перспективи поширення дистанційного навчання залежать від таких глобальних факторів, як загальний стан економіки держави. Зараз високий попит на висококваліфікованих фахівців з ІТ сприяє активному розвитку ринку навчання, але цей баланс може порушитися, якщо ситуація на ринку праці суттєво зміниться [3].

Щоб альтернативні підходи до навчання завоювали популярність, повинні зложитися певні умови. Осмонд вважає, що ключем до успіху служить інтеграція інтерактивного навчання із традиційним середовищем аудиторних занять. Залучення центрів аудиторного навчання, а також шкіл і

університетів в апробацію методик дистанційного навчання є найважливішим чинником поширення альтернативних підходів до навчання та подальшого розвитку організаційного механізму державного регулювання.

Так, на думку Олдрича, консолідація на ринку навчання із застосуванням сучасних технологій неминуха. Надлишок пропозиції освітніх послуг обмежує обсяг прибутку, який кожна окрема компанія може одержати. Якщо консолідації не буде, то ріст ринку інтерактивного навчання практично припиниться. Він відзначає, що інформаційне наповнення повинне стати більш привабливим, якщо інтерактивне навчання прагне набути широку популярності.

Висновки. Таким чином, важливим фактором для подальшого розвитку державного регулювання дистанційним навчанням є створення технологічної інфраструктури з достатніми для його доставки ресурсами. Організації повинні захотіти інвестувати кошти в більш складне, ресурсномістке встаткування й системи для підтримки мінливого інформаційного наповнення.

Як ми вже бачили, багато із цих тенденцій цілком реальні, так що майбутнє дистанційного навчання виглядає багатообіцяючим. Хоча галузь як і раніше буде залежати від зовнішніх обставин, технологія дистанційного навчання напевно зможе швидко адаптуватися до нових умов.

Список використаних джерел:

1. Васюк О. Теоретико-методичні аспекти організації дистанційної освіти / О. Васюк // Вісник Книжкової палати України. – 2011. – № 2. – С. 30–32.
2. Домбровська С.М. Механізми впровадження дистанційної освіти у вищих навчальних закладах України / С.М. Домбровська // Дистанційне навчання – старт із сьогодення в майбутнє : II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (19.05.2016 р.). – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна. – С. 45–46.
3. Домбровська С.М. Удосконалення механізмів впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці фахівців цивільного захисту / С.М. Домбровська // Теорія та практика державного управління. – 2015. – Вип. 2. – С. 263-267.
4. Дідик Ю. С. Дистанційне навчання. Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Ю. С. Дідик, О. М. Львович. – К. : Державна бібліотека України для юнацтва, 2006. – 23 с.
5. Москаль Ю. Світові тенденції розвитку заочної та дистанційної вищої освіти / Ю. Москаль // Психологія і суспільство. – 2008. – № 3. – С. 116–122.
6. Кудрявцева С. П., Колос В. В. Міжнародна інформація : навч. посіб. / С. П. Кудрявцева, В. В. Колос. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 400 с.
7. Овчарук О. В. Дистанційна освіта в європейських країнах та США у контексті розвитку інноваційних технологій / О. В. Овчарук // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2014. – № 7. – С. 37–40.

References:

1. Vasyuk, O. "Theoretical and Methodical Aspects of Organization of Distance Education". *Bulletin of the Book Chamber of Ukraine [Visnik Knygkovojoj palaty Ukrainy]*

2 (2011): 30–32. Print.

2. Dombrovska, S.M. "Mechanism of implementation of e-education in HEI of Ukraine". *E-education – start of modern state to future [Dystancijne navchannja – start iz syogodennja v maybutne]* 2 (2016): 45–46. Print.

3. Dombrovska, S.M. "Improvement of the mechanisms of implementation of information and communication technologies in the training of civil protection specialists". *Theory and practice of public administration [Teoriya ta praktyka dergavnogo upravlinnja]* 2 (2015): 263–267. Print.

4. Didik, Yu.S. and Lvovich, O.M. *Distance learning. Recommended bibliographic point*. Kyiv: Dergavna biblioteka dlya yunactva. 2006. Print.

5. Moskal, Y. "World tendencies of development of distance and distance higher education". *Psychology and society [Psychologija ta suspilstvo]* 3 (2008): 116–122. Print.

6. Kudryavtseva, S.P. and Kolos, V.V. *International Information*. Kyiv: Slovo. 2005. Print.

7. Ovcharuk, O.V. "Remote education in European countries and USA in the context of the development of innovative technologies". *Computer in school and family [Kompyuter u shkoli ta simj]* 7 (2014): 37–40. Print.

DOI: 10.5281/zenodo.1492109

УДК 352.071

Хома О. З., аспірант МАУП, м. Київ

*Нома О., postgraduate Interregional Academy of Personnel Management,
Kyiv*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

STATE REGULATION OF THE TRANSFORMATION OF THE SYSTEM OF EDUCATION OF UKRAINE IN DECENTRALIZATION CONDITIONS

Визначено, що розвиток освітніх установ і, перш за все, системи початкової та середньої професійної освіти залежить від ефективності функціонування ринку освітніх послуг, готовність кожного установи задовольняти місцеві потреби у відповідних фахівцях. Вирішення цього завдання вимагає активної участі регіональних установ освіти, рад директорів професійних училищ, ліцеїв і коледжів та визначення їх ролі і місця в системі підготовки робітничих кадрів та фахівців. При цьому створювалася загроза, що національна освітня система, сліпо слідує